

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1883. Första Kammaren. N:o 52.

Tisdagen den 5 Juni, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 2 och 4 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 11 e, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående de Kongl. teatrarne.

*Ang. de
Kongl.
teatrarne.*

Mom. a).

Herr Widén: Såsom det synes af det betänkande, som nu föreligger, har jag, för min del, icke kunnat instämna i Utskottets förslag och icke heller i allo instämna med öfriga herrar reservanter af denna Kammare. Min mening skiljer sig från dessa senare hufvudsakligen deri, att jag icke har kunnat anse frågan om Kongl. teaterns utthyrande till ett konsortium för annat än ett palliativ, och att något annat måste göras, om vi skola kunna komma till ett bättre tillstånd i afseende på teaterfrågan. Den är synnerligen plågsam denna fråga om de Kongl. teatrarne, den återkommer år efter år med kraf på nya anslag, och hvarje gång man söker göra sig reda för orsaken till detta onda, så kommer man ytterst dertill, att hufvudorsaken är den, att teaterverksamheten icke har lämpliga lokaler. De nuvarande äro i alla afseenden olämpliga. Hvad nu Dramatiska teatern vidkommer, har jag varit med om att den skall säljas. Jag skall därför icke tala något om den, utan egentligen hålla mig till Operahuset. Först och främst visar det sig för hvar och en, som gör besök der, att korridorer och trappor äro så trånga och mörka, att, om en eldsvåda skulle uppkomma inom teatern, det svårligen kunde aflöpa med mindre än att en mycket stor olycka inträffade, såsom vi sett att det har skett utomlands, särskildt i Wien. Det skulle blifva en stockning i dörrar och trappor, som skulle göra, att knappast någon af publiken skulle kunna rädda sig från branden. Men det är en annan olägenhet, som angår sjelfva teaterverksamheten eller spelet deri, och det är den, att utrymmet är för litet, lokalen är alldeles för trång. Den kan icke inrymma en större publik vid de tillfällen, då sådant erbjuder sig. Dels för att låta den ordinarie personalen få se något nytt och dels för att bereda omvexling för publiken är det ju brukligt att emellanåt gifva s. k. gästroller, och vid sådana tillfällen tillströmmar vanligen ett större antal besökande, men i dessa fall är teatern icke så rymlig, att den

Ang. de
Kongl.
teatrarne.
(Forts.)

kan taga emot så stor publik, som erbjuder sig. Under andra tider deremot är det utrymme, som nu finnes, tillräckligt eller till och med större än som erfordras. Saken är den, att, när publiken vid de omnämnda gästrolspelen har uttömt sin kassa genom att betala högre biljettpris, den sedan måste spara för den tid, som kommer derefter, och teatern kan alltså hvarken skörda något, då tillfälle dertill erbjuder sig, icke heller sedermera taga igen hvad den förut förlorat. Dertill kommer, att inom detta operahus finnas maskinerier för dekorationerna, som äro alldeles för gammalmodiga, tunga och besvärliga och fordra en för stor personal för att försättas i rörelse. Arbetspennin-
garne för denna personal gå upp till 27,000 à 28,000 kronor om året, under det att vid andra större teatrar, till exempel i Köpenhamn, samma arbete kan uträttas för $\frac{2}{3}$ af denna summa. Allt detta gör, att jag, för min del, måste finna den hufvudsakliga orsaken dertill, att teatern bär sig så illa som den gör, ligga deruti, att man har lokal och materiel som icke äro ändamålsenliga. Här är nu föreslaget att försöka sig på en uthyrning till ett konsortium. Men herrarne kunna lätt finna, att det skall blifva temligen omöjligt att träffa på ett sådant konsortium, när det skall mottaga en lokal, sådan som denna. Detta konsortium skall alltid nödgas förutse, att det skall drabbas af samma malheur som nu, eller att göra förlust, och jag tror knappast, att många äro så konstälskande, att de vilja underkasta sig så enorma förluster år efter år, som nu äro gjorda på denna teaterverksamhet. Jag anser därför denna utväg för ett palliativ. Samma utväg har man talat om förut de föregående åren, och jag, för min del, hyst farhågor därför. Ty denna anstalt är allt för ömtalig för att man skall kunna lemna den i händerna på hvad folk som helst. Den kan göra mycket godt, bidraga till uppfostran, till förädlande af både sinne och föreställning. Men denna inrättning kan också verka motsatsen, det beror på huru man sköter den, och hvilket folk, som får taga hand om den. Det är under sådant förhållande som jag tror, att man här måste sätta yxan till roten, se det ondas orsak, sådan den är, och försöka undanröjda den. Får man ett ändamålsenligt hus, som passar för teaterverksamheten, så förmodar jag, hoppas jag åtminstone, att denna verksamhet kommer att bära sig nu så väl som förr varit fallet äfven i vårt land. Men pretentionerna på teatrarne äro nu i våra tider helt andra än förut, därför måste man äfven här liksom för bedrivande af alla andra yrken och sysselsättningar göra nödiga reformer och rätta sig efter förhållandenas kraf. Jag har icke mycken förhoppning, att någon skall fästa sig vid den mening, jag i denna del yttrat, men då jag så många år deltagit i öfverläggning om denna fråga, så har jag en gång velat säga ut hvad som legat på hjertat. Jag gör icke ens under nuvarande förhållanden något yrkande på bifall till den reservation, som jag har framställt, jag har endast på detta sätt velat framställa mina tankar i ämnet, så att de må komma till Kammarrens protokoll.

Friherre von Essen, Fredrik: Såsom hvar och en af Kammarrens ledamöter känner, har denna fråga varit behandlad af tvenne komitéer, hvilka ganska grundligt hafva genomgått och försökt utreda alla de anledningar, som kunnat förefinnas till det dåliga ekonomiska

resultat, som teaterverksamheten har visat under lång tid. De tabeller, som en reservant har låtit införa i Stats-Utskottets betänkande, visa ganska väl, huru förlustbringande i allmänhet från ekonomisk synpunkt teaterverksamheten har varit, och den utredning, som ytterligare under de sista åren kommit oss till handa, och i synnerhet erfarenheten från det allra sista och de sista tio månaderna visar en ökning af förlusten, som i ännu högre grad är oroväckande för den, som skall betala denna. Det gäller nu att ersätta en brist af omkring 148,000 kronor, som är förskotterad, och utöfver detta beräknas åtminstone 77,000 kronor skola fattas vid detta spelårs slut. Således är det en brist af omkring 220,000 kronor, som uppstått på det hela. Under sådana förhållanden är det icke nog att endast läsa betänkandet, runka på hufvudet och säga: vi låta det gå och se till, om icke det kan blifva ett bättre förhållande. Det är nödvändigt att ordna denna sak, innan det kommer derhän, att den icke vidare kan ordnas. Det är därför skäl att nu vidtaga åtgärder, som äro effektiva. Sådana hafva verkligen nu i den närvarande statsverkspropositionen framkommit, ehuru de blifvit mycket klandrade af den stora allmänheten. Men det är nu så, att den stora allmänheten, publiken, betalar endast sin biljett och fordrar att goda pjäser skola uppföras; men när bristen kommer fram, så är det Riksdagen som skall betala; men Riksdagen har en annan mening, och då måste saken uppgöras med Riksdagens goda minne och på ett sätt, att den kan fortgå. Det må talas huru mycket som helst om god eller dålig hushållning — jag vill icke söka försvara eller påstå, att icke möjligtvis indragning kunnat hafva skett, och att ändå möjligen recettinkomsten derigenom icke skulle hafva sänkts — det har likväl befunnits af räkenskaperna, att, ehuru inkomsten har stigit, utgifterna hafva i ännu högre grad ökats. Förhållandet dem emellan ställer sig således ganska oförmånligt. Detta torde komma sig af ganska många detaljskäl, som här skulle kunna uppräknas, men som jag anser mig icke behöfva omnämna, emedan de flesta af Kammarens ledamöter känna dem. Men afgjort är, att sjelfva lokalen icke lämpar sig för att bringa en sådan inkomst att ersätta utgifterna, när nya pjäser ständigt skola uppföras, och detta af två skäl. Det ena är, att salongen är för trång för den åskådaremängd, som behöfs för att få utgifterna i någon mån betäckta. Det andra skälet är, att scenen och platsen för maskineriet äro för trånga för att man skall kunna utan allt för stora omkostnader drifva den omsättning af dekorationer m. m., som fordras, då pjäser ofta skola ombytas. I detta sakförhållande ligger, enligt min tanke, det största skälet, hvarför det icke har burit sig. Det har också den teaterkomité särskildt betonat, som satt år 1880, bestående af Friherre Gust. af Ugglas, Friherre K. Akerhielm och Professor C. R. Nyblom. Denna komité slutar nemligen sitt betänkande med dessa ord: »Lifligt öfvertygade derom, att, hvilka andra åtgärder till upphjelpande af Kongl. Teaterns ekonomi än må vidtagas, de skola visa sig vara otillräckliga, och att en bestående förbättring icke är att vänta, så länge teatern är hänvisad till en lokal, som, huru förträfflig den än må hafva varit i förhållande till fordringarna vid den tid, som såg den uppstå, dock onekligen icke längre motsvarar de anspråk, allmänheten vant sig att ställa på en

Ang. de
Kongl.
teatrarne.
(Forts.)

Ang. de
Kongl.
teatrarne.
(Forts.)

teater och framför allt på en doterad nationalteater, kunna komiterade icke annat än såsom ett det viktigaste, ja för Kongl. Teaterns framtida bestånd mest oafvisliga önskningsmål framhålla angelägenheten af att för Kongl. Teatern anskaffa en ny bostad, värdig dess betydelsefulla uppgift för den fosterländska konsten». Detta tror jag hvar och en skall gifva komiterade rätt uti. Det är af det skälet, som några af Första Kammarens ledamöter hafva reserverat sig mot det förslag, som majoriteten i Stats-Utskottet har velat tillstyrka Riksdagen, nemligen att det skulle stå i Kongl. Maj:ts skön att utarrendera de Kongl. teatrarne till ett konsortium, vare sig på den nuvarande platsen eller på en annan, i fall möjligen utsigt kunde uppstå att bereda tillfälle till ny byggnad för teatern. Om t. ex. för andra ändamål den nuvarande tomten skulle anses behöflig, så kan man tänka sig, att den skulle kunna betalas med en så hög summa, att med det bidrag, som man kan hafva skäl tänka sig att Stockholms stad skulle vara benägen att tillskjuta, en ny byggnad skulle kunna åstadkommas. Jag tillåter mig återtaga ett ögonblick den tanken att icke teatern, om dess tomt skulle för andra statsändamål upptagas, borde komma i mistning af ersättning derför. Det måste ju anses som ett våld, då denna institution fått denna dyra tomt, byggnaden der uppförts, och hon eger den för sitt ändamål, om man nu för öfriga ändamål skulle taga den utan ersättning. Jag tror icke att Riksdagen kan handla så, åtminstone är jag öfvertygad om, att icke Första Kammaren kan göra det. Tomten är värd så betydligt belopp, att det säkert kan lemna ett mycket betydande tillskott till den blifvande byggnaden. Jag förutsätter, och de reservanter i Första Kammaren, som hyllade min mening, förutsätta det också, att en utarrendering skulle kunna ske äfven af den nybyggda lokalen, om den blefve förlagd på annat ställe, och jag tillåter mig nu liksom förut, då frågan förekom, nämna, att jag icke kan finna något, som utsätter teaterverksamheten för ett blifvande förfall, derigenom att den kommer att bedrifvas af enskilde personer. Ty det är ganska naturligt, att det är lika lätt för Kongl. Maj:t att låta öfvervaka och kontrollera drifvandet af densamma, då den är upplåten åt enskilda personer som nu, då den drifves för statens räkning, och den ekonomiska ställningen ofta sätter styrelsen i frestelse att öfverskrida gränserna för hvad som borde ske, synnerligen i fråga om en nationalteater. Det är också en åsigt, som i början mycket förkättrades och klandrades, men nu på senare tider börjat allt mer och mer tränga sig fram, och det med så mycket större skäl, som på flera ställen i det öfriga Europa samma sak har blifvit försökt och lyckats. Den, som vill göra sig besvär att läsa 1869 års teaterkomité's betänkande, han skall der finna mycket starka skäl mot det, att teaterverksamheten fortfarande skulle drifvas för statens räkning under en ministers värd, och det ligger i sakens natur, att det ekonomiska resultatet måste blifva dåligt, när den bedrifves för statens räkning.

I likhet med hvad Utskottets öfrige ledamöter hafva satt i fråga, hafva också reservanterna önskat, att försäljningen af den Dramatiska teatern skulle anstå till nästa spelårs slut, i olikhet mot hvad Kongl. Maj:t har föreslagit, på det att vederbörande artister må få tillfälle

att bereda sig utväg på annat håll, i fall de icke skulle få engagement hos den blifvande köparen. Men reservanterna hafva äfven ansett att det kunde hända, att Kongl. Maj:t funne lämpligt att, vid aftal med ett konsortium om utarrenderande af Stora teatern. Dramatiska teatern skulle blifva lockande för detta konsortium att tillika öfvertaga, hvilket skulle underlätta uppgörelsen om båda teaternes öfverlemmande till samma personer. Af denna anledning synes det icke vara skäl att låta försäljningen af Dramatiska teatern vara ett ovillkorligt beslut, utan att lemna fritt åt Kongl. Maj:t att göra hvad Kongl. Maj:t kan finna för godt.

Jag ber endast att få tillägga, att de reservanter, till hvilka jag slutit mig, gillat de senare momenten, som icke stå i reservationen upptagna, nemligen mom. b) och c) i Utskottets betänkande. Jag anhaller om proposition på hvad som i Herr Törnebladhs reservation finnes upptaget i mom. a).

Grefve Lagerberg: Denna fråga är af en mer än vanligt invecklad natur, och för mig har den tid, jag haft att sätta mig in i detaljerna, varit allt för kort för att kunna fatta ett riktigt beslut. Den Kongl. propositionen är visserligen daterad den glada dagen 1 Maj, men de stora arbeten, som legat framför Riksdagen, hafva särskildt för oss, som sysselsatts i Särskilda Utskottet, varit så ansträngande, att det har varit omöjligt för mig att noggrant taga fullt reda på denna sak, då den i elfte timmen behandlades i Stats-Utskottet. Jag har låtit anteckna mig som reservant i Stats-Utskottet, enär den åsigt, som jag hyser i denna fråga, och som jag sökt göra gällande der, förkastades af alla de öfrige statsutskotts-ledamöterna. Jag håller nemligen före, att denna fråga ingalunda är utredd, och att, om man följer med allt som är skrifvet derom, det åtminstone har legat nära till hands, att denna fråga är af en ytterst vigtig och svårlöst natur samt bör uppskjutas. Finnes det några skäl anförda för att sätta konsten på entreprenad? Kulturfrågan är egentligen betraktad utur finansiell synpunkt. Det är för mig synnerligen motbjudande att hyra ut den Kongl. scenen, och jag kan icke tänka mig, huru det i längden då skulle slå sig ut med konsten. Om teatern, som jag tycker, är en kultur- och konstanstalt, så är det statens skyldighet att omhulda den, och att då uthyra den till ett konsortium eller en entreprenör, det är ytterst farligt och riskabelt, ty man vet icke hvad en entreprenör kan blifva tvungen gifva för stycken för att få inkomster och vinst. Man har åberopat förhållandena inom en mängd andra stora hufvudstäder. Men med dem är det en stor skillnad. De lefva till en stor del på resande, som komma dit och besöka teatern. Jag har flere gånger i Frankrike bevisat teatern, och der voro då undantagsvis fransmän men mest utländingar, som befolkade de dyraste platserna, så att det exemplet, tror jag, icke duger. Jag skall därför utan att vidare anförä en mängd skäl för uppskof med att nu definitivt afgöra teaterfrågan endast fästa mig vid ett, nemligen byggnadsskälet, som också ingår i denna fråga. Då det är ett faktum, att en bland orsakerna till att inkomsten icke blifver så stor, är den, att teatern är för liten, så torde det således vara nödvändigt att bygga ett nytt teaterhus. Detta faktum talar ju också, då

Ang. de
Kongl.
teatern.
(Forts.)

Ang. de
Kongl.
teatrarne.
(Forts.)

det är fråga om att hyra ut teatern åt en entreprenör. Det skall naturligtvis blifva svårare att få en sådan, då man vet, att huset är för litet. Byggnadsfrågan spelar således här en stor roll. Man skulle äfven kunna tänka sig, att Stockholms stad skulle vilja taga Helgeandsholmen, eller måhända få den till skänks, och att man der skulle bygga det nya teaterhuset. Derigenom skulle en mängd af de stora byggnadsfrågorna blifva lösta, i det att riksdagshuset kunde flyttas till Kongl. teaterns nuvarande tomt och på det sättet äfven detta bekymmer blifva afhjelpat. Jag tog mig därför friheten att i Utskottet föreslå, att de 60,000 kronor, som staten förut gifvit, skulle fortfarande utgå å ordinarie stat nästa år, att de 40,000 kronorna skulle gifvas under vilkor, att de icke finge öfverskridas och att det skulle blifva en ordentlig hushållning, att skulden å 148,669 kronor skulle betalas, och att sedan Riksdagen skulle gå till Kongl. Maj:t med en skrifvelse och begära att få en ordentlig och fullständig utredning af frågan i det syfte nemligen, att staten skulle bidraga och hafva uppsigt öfver konstanstalten, och att den icke skulle få uthyras. Detta är hvad jag i korthet har velat nämna och anhåller nu vördsamt om proposition på denna min framställning, som i största korthet således innehåller, att man gifver hvad som är begärdt, lemnar frågan öppen ännu ett år och begär en utredning och ett organisationsförslag, som kommer vid början af Riksdagen och icke den 1 Maj.

På grund af hvad jag nu anfört får jag anhålla att Kammaren ville fatta följande beslut:

att Riksdagen må anvisa för år 1884 dels å ordinarie stat nu uppförda 60,000 kronor och dels på extra stat högst 40,000 kronor för upprätthållande af de sceniska föreställningarna å så väl den Dramatiska teatern som den Stora teatern, samt uti skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om en ny utredning och ett nytt förslag i fråga om organiserande af den Kongl. teaterns verksamhet såsom konst- och kulturanstalt under statens inseeende.

Herr Montgomery-Cederhielm: En reservant vid detta betänkande börjar sin reservation på följande sätt: »Då man på en dag skall afgöra 4:de och 5:te hufvudtitlarne samt den invecklade frågan om de Kongl. teatrarne, jemte en annan ganska svårlost fråga, så torde man vara berättigad till *öfverseeende*.» Jag får på samma skäl anhålla om samma öfverseeende, då jag väsentligen har deltagit i den nu föredragna punkten Litt. a) uti Stats-Utskottets betänkande, men dervid verkligen försummat att reservera mig mot en punkt i denna Litt. a), nemligen den sista, der det står: »vid beviljande af hvilka anslag det vilkor må fästas, att statsmedel derutöfver icke varda för de Kongl. teatrarne använda». Detta är verkligen för hårdt. Men som sagdt, när både 4:de och 5:te hufvudtitlarne, teaterfrågan och åtskilligt annat skulle i en hast afgöras, kom jag att förbise detta. Jag tror, att detta är ett alldeles orimligt vilkor. Om en möjlig brist å dessa anslag icke skall ersättas med statsmedel, hvem skall svara för den? Skall det vara Kongl. Maj:t? Skall det vara föredragande statsrådet, eller kanske hela Statsrådet såsom ett slags konsortium för dessa teatrar? Huru man än ser saken, tror jag, att detta vilkor är orimligt, och att hela

punkten bör utgå. Men i öfrigt instämmer jag helt och hållet med Utskottets majoritet i afseende på denna punkt Litt. a) och får fästa uppmärksamheten derpå, att den mycket nära sluter sig till Kongl. Maj:ts proposition. Man har sagt, att Stats-Utskottet har gjort något alldeles olika mot den Kongl. propositionen, hvilket jag icke anser vara en riktig framställning. Skälet till detta påstående skulle vara det, att Kongl. Maj:t hade föreslagit, att Dramatiska teatern måtte efter utgången af nu löpande spelår, den 30 Juni 1883, försäljas, men Stats-Utskottet föreslår, att Riksdagen må medgifva att Dramatiska teatern får säljas, »under förbehåll likväl att tillträde till egendomen bestämmes till den 1 Juli 1884». Det är icke någon så stor skillnad. Stats-Utskottets samtliga ledamöter med ett undantag hafva varit med om, att Dramatiska teatern skulle försäljas. En enda ledamot har varit deremot, några hafva velat mera bestämdt uttala, att detta skulle ske på sätt Kongl. Maj:t har föreslagit; andra åter hafva lemnat frågan en, så att säga, vidsträcktare latitud, så att det icke precis skulle följa, att teatern skall säljas den 1 Juli 1884. Det är nu hela skillnaden, och skillnaden mot Kongl. Maj:ts proposition är, såsom jag nämnde, endast den, att der var det fråga om att försäljningen skulle ske den 30 Juni 1883 eller efter detta spelårs slut, här att den skulle ske den 1 Juli 1884. För min del anser jag, såsom jag sagt en gång förut i denna Kammare, att första vilkoret för att kunna ordna teaterns angelägenheter är, att den Dramatiska teatern säljes, och förr än det blir gjort, är hvarje annat sätt att ordna saken ett palliativ. Det blir det äfven därför, att det är mycket lättare och bättre att tala för anslag till Stora operan ensam, än då med den sammanhängande frågan om Dramatiska teatern. Operan försvarar sig godt sjelf, emedan den är, så att säga, högsta klassen af Musikaliska Akademiens. Operan kan icke reda sig utan statsanslag. Det fins ingen opera någonstädes, som kan bestå utan statsanslag. Men hvad beträffar Dramatiska teatern, tror jag, att de skäl, som tala för statsanslag, äro mycket svaga. Dessutom kommer härtill att det är förenadt med verklig lifsfara att besöka Dramatiska teatern, ty om det är någon fara för lif och lem vid någon af våra teatrar, så är det vid denna med dess tränga korridorer och gångar. Jag tror, att äfven ur rent mänsklig synpunkt det är af största vikt, att denna teater säljes och icke vidare får begagnas såsom teater.

Detta är den första punkten af Kongl. propositionen, och jag har visat, att Stats-Utskottets ledamöter hufvudsakligen hafva instämt deri med blott en liten förändring i tiden för försäljningen. För min del håller jag Herr Chefen för Finansdepartementet räkning för att han gjort detta förslag, ty det vittnar om en allvarlig afsigt och föresats att bringa denna oreda till något slut. Men å andra sidan har jag måst gå in på, att det kan vara billighets-skäl, som fordra, att man uppskjuter exekutionen till den 1 Juli 1884, emedan då torde åtminstone ingen kunna säga, att han icke varit beredd.

I öfrigt har Utskottet tillstyrkt bifall både till de 60,000 kronor såsom förut och till de 40,000 kronor, som äro föreslagna att utgå å extra stat, och det synes mig således, som om alla de skäl, hvilka äro anförda för Kongl. Maj:ts proposition, hafva blifvit af Utskottet beak-

Ang. de
Kongl.
teatrarne.
(Forts.)

tade och vunnit allt afseende inom Utskottet. Jag får nu anhålla om bifall till denna punkt Litt. a) med borttagande af den sista meningen: »vid beviljande af hvilka anslag det vilkor må fästas, att statsmedel derutöfver icke varda för de Kongl. teatrarne använda».

Herr Bennich: Det vare långt från mig att förebrå vare sig regeringen för det förslag, som blifvit framställt, eller Stats-Utskottet för den behandling, som der egnats åt den svårlösta frågan. Men på samma gång måste jag förklara, att lika litet som jag kan gilla regeringens uppfattning om det lämpliga deri att besluta försäljning nu af den Dramatiska teatern och att nästa år upplåta den lyriska scenen på entreprenad, lika litet kan jag instänma i Utskottets härifrån endast deri afvikande förslag, att Riksdagen skulle fatta beslut om försäljning nästa år af den Dramatiska teatern. Jag vågar påstå, att dessa teatrar äro icke blott »til lyst». De ega en mycket högre och allvarligare betydelse såsom kulturanstalter och få därför icke behandlas uteslutande ur finansiell synpunkt. De hafva sannerligen ett högre mål än som mätes i kronor och öre.

Efter min öfvertygelse är den frågan ännu icke rätt klart utredd och för Riksdagen fattlig, huruvida det verkligen kan vara med konstens intresse förenligt att slopa den Dramatiska teatern. Icke heller tror jag att det ännu är för vår uppfattning rätt klart, huruvida det skulle lända till lyriska scenens fromma att upplåta densamma åt ett konsortium af enskilda entreprenörer. Frågan är efter min tanke ännu för litet mogen, för att Riksdagen skulle gifva sig in på att fatta några så genomgripande beslut, som här blifvit ifrågasatta så väl från regeringen som från Stats-Utskottet. Det ligger efter min uppfattning ganska mycken vikt uppå, att den allmänna meningen får någon tid på sig att genomtränga frågan. Och i närvarande ögonblick synes mig därför det egentligen icke böra ifrågasättas något annat, än att Riksdagen må se till, att så väl den dramatiska som den lyriska scenen kunna under nästa år fortfarande verka i den riktning, som hittills varit åt dem anvisad.

Det är på grund häraf som jag tillåter mig hemställa, att Första Kammaren måtte inskränka sitt beslut i 1:sta punkten Litt. a) till att anvisa för år 1884 dels å ordinarie stat nu uppförda 60,000 kronor och dels på extra stat 40,000 kronor för upprätthållande af de sceniska föreställningarne å så väl den Dramatiska som den Stora teatern och att Riksdagen deremot afhåller sig från att uttala någon mening vare sig om försäljning af den Dramatiska teatern eller om upplåtande på entreprenad af den lyriska scenen. Jag får således hos Herr Talmannen anhålla om proposition på ett så beskaffadt beslut under Litt. a), som jag nu haft äran förorda.

Herr Törneblad: Den siste ärade talaren har gjort ett särskildt yrkande, som är mycket vackert och möjligen skulle kunna bereda en härlig framtid för våra teatrar. Men yrkandet kan också slå ut till motsatsen. Det kan möjligen hafva det resultat med sig, att

beslutet blifver vida sämre, än hvad det under andra förhållanden skulle kunna hafva varit.

Jag skall icke upptaga tiden med att försöka en utveckling af teaterns betydelse för ett folk. Det tror jag icke behöfvas här inför Kammarens ledamöter och vore kanske icke heller på sin plats i närvarande ögonblick, utan jag skall endast försöka att framlägga de faktiska förhållanden, som nu föreligga och under hvilka man har att fatta beslut, för att Kammarens ledamöter deraf må kunna bilda sig en föreställning, om det verkligen är skäl att spänna bågen så högt som den ideella hänförelsen för teaterns kulturbetydelse — en hänförelse, deri jag gerna tager del — skulle kunna fordra. Vi erinra oss striderna vid 1881 års riksdag och huruledes, i följd deraf att man måhända då ville vinna för mycket på en gång, man fick ingenting. Vi erinra oss också de strider, som egde rum mot slutet af förra riksdagen, hvilka strider visserligen icke på något sätt hafva förbättrat teaterfrågans ställning, utan tvärt om i hög grad försämrat den. Nu gäller det att åtminstone i någon mån rädda möjligheten för framtiden af teatern eller teaterne att kunna fortgå, utan att man hvarje dag behöfver äfventyra stridigheter och tvistigheter, hvilka lätt kunna antaga en mer konstitutionel natur, än man skulle önska — något som jag endast behöfver antyda för dem, som läst betänkanudet och dervid fogade reservationer. Det är således bland annat den rent politiska betydelsen af teaterns ställning såsom ett tvistefrö mellan regering och Riksdag och mellan Riksdagens båda Kamrar, som icke får helt och hållet underskattas eller förbises för den vackra och högsinnade uppfattningen af teaterns betydelse såsom kulturanstalt. Ty skulle teaterns betydelse såsom kulturanstalt upprätthållas på bekostnad af intressen, som i viss mån stå högre, då beklagar jag det; och jag fruktar, att det lätt kan leda derhän, i fall man alltför mycket i framtiden envisas att till teatern skall utgå så mycket som — jag vill icke säga behöfves — men i följd af en mer eller mindre, i synnerhet mindre, god förvaltning anses behöfvas. Redan detta utgör ett skäl att se till, huruvida icke det finnes några medel att i framtiden befria staten från obestämda utgifter till institutionen, huru betydelsefull den än må vara, och befria regeringen från det dryga ansvar, som med skäl blifvit framhållet i statsrådsprotokollet och redan af teaterkomitén i början af 1870- eller slutet af 1860-talet med mycken styrka betonades. Och jag har därför så godt det låtit sig göra under den korta tid, som tyvärr varit Stats-Utskottets ledamöter unnad, försökt att kasta fram alternativ, så beskaffade, att, om det ena icke anses användbart, dock det andra skulle kunna vara möjligt. Det ena alternativet är det, att en ny lokal anskaffas. Det är naturligtvis ock det önskligaste; ty huru man än må bedöma teaterns ställning för närvarande, dess förvaltning, affärer m. m., så är det väl temligen uppenbart, att lokalens beskaffenhet och deraf föranledda dels ökade kostnader dels minskade inkomster göra det så godt som omöjligt att med nuvarande anslag af Hans Maj:t Konungen och af Riksdagen besörja denna institutions uppgift på ett ändamålsenligt sätt. Det är därför visserligen icke alls nödvändigt att låta hvar och en post på den upp-

*Ang. de
kongl.
teaterne.*
(Forts.)

Ang. de
Kongl.
teatrarne.
(Forts.)

gjorda staten öfverskridas eller låta, såsom under de sista åren skett, bristen gå upp till en summa af 120 à 130,000 kronor.

Jag skulle här kunna nämna något om den vanliga invändning, som plägar göras, att teatern förlorade så mycket på branden, att det återstår 89,000 kr. i kostnader, som icke blifvit ersatta. Men om verkligen det vore ett faktum, att dessa 89,000 kronor hafva föranlett balansen, så måste också nödvändigt bevisas, att den materiel, som blifvit förstörd, har varit värd denna summa — jag tror icke det är ett brandstodsbolag, som gjort värderingen — samt vidare att samma materiel behöft återskaffas och att den verkligen blifvit återskaffad. Ty i annat fall bevisar denna siffra icke annat än ett räknestycke. Likaså behöfver det bevisas, att det verkligen har förlorats, såsom det uppgifves, 15,000 kr. på grund af den inställda teaterverksamheten efter branden. Möjligen skulle en och annan kunna ifrågasätta, att just till följd deraf att teaterverksamheten på den lyriska scenen någon tid var inställd, deltagandet blef så mycket lifvigare sedan, och att den förlust, som uppkom, mer än tillräckligt ersattes af de ökade inkomster, som derefter inflöto. Ett sådant antagande vinner ytterligare stöd deraf, att om man ser på staten för spelåret 1881—82, under hvilket år branden egde rum, recettmedlen å stora teatern beräknades till 252,000 kronor men utgjorde 263,634 kronor, således icke 15,000 kronor mindre utan 11,600 kronor mer än som beräknats. Och vid sådant förhållande tror jag knappt, att det kan blifva något allvarligt tal om förlusten af de 15,000 kronorna, hvilken förlust skulle i sin mån hafva bidragit till den oerhörda balansen af 127,113 kronor. Jag har endast i förbigående nämnt detta, i synnerhet med afseende derpå, att jag hört dylikt upprepas.

Det hufvudsakliga felet ligger dock deri, att, såsom jag nämnde, teatern icke kan i nuvarande lokaler skötas med det anslag, som der-till utgår. Återstår då att söka anskaffa ny lokal. Detta kräfver en kostnad, stor och så beskaffad att säkert mängen drager sig för densamma. Huru stor den kan komma att blifva, derom vågar jag icke yttra mig ens approximativt. Men så mycket torde Kammarens ledamöter medgifva, att nuvarande teatrar med tillhörande tomter kunna betinga en icke obetydlig utan tvärtom ganska stor köpeskilling, vare sig att denna köpeskilling utgår från en enskild person eller, såsom jag tänker mig, från staten eller något statens verk, som naturligtvis icke kan begära att få disponera dessa lokaler för intet och helt och hållet delogera teatrarne, och att möjligen för denna summa det skulle vara tänkbart att anskaffa en lokal, som vore i någon mån tillräcklig och på hvilken konsten skulle kunna upprätthållas åtminstone under den närmaste framtiden, så att den allmänna meningen finge, såsom en ärad talare ganska riktigt framhöll, så småningom utveckla sig i den riktning, att teaterns betydelse allt mer och mer erkännes. Ty det är säkert att så länge teaterfrågan framstår såsom en fråga af ekonomisk och finansiell natur, så länge dessa ekonomiska och finansiella svårigheter spela en så orimligt stor roll som nu, komma icke heller ögonen hos den stora allmänheten eller dem, som i saken hafva något inflytande, att öppnas för teaterns verkliga kulturhistoriska och estetiska betydelse.

Det andra alternativet är det mycket klandrade att uthyra teatern till ett konsortium. Lika med en föregående talare erkänner jag mycket gerna, att detta visst icke innebär något inbjudande. Men det finnes så oändligt många fall i det menliga lifvet, då man *vill* det ena och *skall* det andra; och möjligen skulle också detta kunna blifva ett sådant. För min del föredrager jag åtminstone försöket att med tillräcklig kontroll och noggranna vilkor lemna teatern i händerna på ett bolag eller någon enskild person framför den ganska nära skymtande möjligheten att få anslaget minskadt eller tillgångarne så kringskurna, att ett fortsättande af den teatraliska verksamheten äfven ensamt på stora teatern blefve onöjligt. I min med fleres reservation har angifvits såsom ett önskningsmål att det skulle beräknas, att, äfven om ny lokal blefve anskaffad, det nuvarande ordinarie anslaget 60,000 kronor icke skulle öfverskridas. Det har skett därför, att jag icke vågat hoppas att kunna få bifall till denna reservation, om jag icke uppstälde någon gräns för densamma, som äfven i framtiden skulle vara behöflig. Det är ju möjligt att medel kunna fås från annat håll. Om Hans Maj:t Konungens bidrag har jag icke ansett tillständigt att i reservationen intaga något för framtiden, men jag är öfvertygad att det kommer att fortfaara. Man kan emellertid tänka sig bidrag till teatern äfven från annat håll. Jag vill dock icke närmare inlåta mig härpå. Det är en många gånger framkastad åsigt att, om en ny lokal skulle blifva ändamålsenligt ordnad, kunde kostnaderna för teatrarne blifva mindre. Säkert är dock att någon ny lokal icke blir af Riksdagen beviljad, om Riksdagen tror, att teatern för framtiden skulle kosta mer än det nuvarande ordinarie anslaget. Det är detta som menas med orden »att det nuvarande ordinarie anslaget icke öfverskrides», hvilket endast rör framtiden, men icke nästa års anslag, hvarom särskildt talas.

Hvad beträffar det föreslagna konsortiet, hafva vi reservanter ansett lämpligast att äfven den dramatiska teatern skulle kunna få ingå i aftalet, så att Kongl. Maj:t icke skulle vara tvungen att sälja denna teater, utan hafva full frihet att deri handla efter omständigheterna, så att på samma gång som förslag framlades om teatrarne lemnande till ett bolag, detta förslag äfven skulle kunna omfatta den dramatiska teatern. Jag tänker mig saken på följande sätt. Den person, åt hvilken den Kongl. teatern skulle öfverlåtas, kunde säga, att han möjligen kunde antaga anbudet, om icke den dramatiska teatern samtidigt blefve såld möjligen till en person, som använde den till teatralisk verksamhet, och han finge då en konkurrent, dels, i händelse han spelade blott lyriska stycken, en rent yttre, och dels, om han äfven spelade dramatiska, på ett annat sätt, emedan de dramatiska styckena måhända skulle kunna uppföras bättre på den mindre lokalen än på den större. Jag anser det ur affärsmässig synpunkt välbetänkt att icke beröfva sig denna möjlighet, liksom jag anser det icke vara välbetänkt af Riksdagen att neka sitt bifall till denna försäljning, icke därför att jag underskattar den dramatiska teaterns verksamhet, utan därför att jag hellre än att förlora allt, förlorar en del. Det må nu sägas huru mycket som helst att den dramatiska scenen skall vara den förnämsta, så kan det dock icke nekas att den lyriska scenen är den,

Ang. de
Kongl.
teatrarne.
(Forts.)

som i främsta rummet måste påkalla statens medverkan, i hvilket afseende jag särskildt erinrar om den ytterst stora vigt och betydelse, som Kongl. hofkapellet eger, utan hvilket deremot den dramatiska teatern mycket väl kan existera. Jag anser möjligt att rädda något genom det här framlagda förslaget, som i hufvudsak innehåller bifall till Kongl. Maj:ts förslag, men tillika framlägger anhållanden af sådan beskaffenhet, att på dem kunna byggas förslag i ena eller andra rigtningen, anhållanden, sådana att, om Kongl. Maj:t vid närmare pröfning finner sig kunna och böra för Riksdagen framlägga förslag i någon detalj afvikande från dessa, en kommande Riksdag icke behöfver vara så bunden att man icke kan tänka sig någon förändring, om också rigtningen är tydligt angifven, och det är just rigtningen, i hvilken förändringarne böra gå, som jag tror det vara Riksdagens skyldighet att angifva. Om det gifves någon tredje rigtning, så — icke mig emot, men jag fruktar att det då blir svårare att få frågan genomförd. I mer än 20 år har frågan varit under behandling, och jag kan icke förstå huru en bättre utredning kan lemnas än den, som gjorts af 1881 års teaterkomité, hvilken lemnade en så förträfflig framställning af hithörande förhållanden. Jag tror det vara en skyldighet att gifva en antydan i ena eller andra hänseendet, men så, att man icke för starkt binder händerna på regeringen eller sig. Jag anhåller därför om bifall till reservationen i mom. a). Angående mom. b) och c) har jag icke något att anmärka mot Utskottets förslag.

Friherre Klinckowström: Då jag i denna fråga rörande de Kongl. teatrarne vid Riksdagens början inlemnade en motion, hvars enda syfte var att söka få undan förstörelse och ruin rädda de båda Kongl. scenerna, må det icke förmenas mig att nu nämna några ord derom, ehuru Stats-Utskottet gifvit min motion bra litet afseende. Jag hade ämnat mera utförligt yttra mig i denna fråga, men sedan flere föregående talare uttalat sig derom, ber jag få förena mig i den mening, som Herrar Bennich och Grefve Lagerberg så riktigt, enligt mitt förmenande, uttryckt, och i det förslag till beslut uti momentet a), som af Herr Bennich blifvit proponerad. Det är icke mer än åtta månader sedan, som svenska teatern firade sin hundraåriga jubelfest, efter det att Gustaf III hade på ett så varmt och nitiskt sätt befordrat dess bästa och hvarefter dessa teatrar utvecklats till hvad de sedermera blifvit. Det är med så mycket mer smärtsamma känslor vi erfara, att genom beslutet af den 1 Maj en snart sagdt becksvart natt utbredt sig öfver desammas framtid, och detta är så mycket mer smärtsamt som den åsigt, det föredragande statsrådet dervid tyckts hafva hyllat, nemligen att teatrarne i viss mån hade karakteren af ett industriellt företag, enligt mitt förmenande är alldeles origtig. Det finnes en mycket högre betydelse för teatrarne verksamhet och den har blifvit förut framhållen af åtskilliga talare, nemligen att betrakta teatern, synnerligen den dramatiska, som en kulturanstalt af allra högsta vigt och betydelse. Hvem har sagt, att de millioner, som staten med så mycket skäl slösat på undervisningen i landet, icke bära ideella frukter, fastän de icke kunna räknas i kronor och öre? På samma sätt är det för den dramatiska scenen i synnerhet af högsta vigt och betydelse att

existera under statens vård och kontroll, på det att den må kunna uträtta hvad dermed afses och icke försjunka till en anstalt för den enskilda spekulationen, då man snart skulle få se hvad deraf skulle blifva och huru passioner och laster skulle frodas bland den stora mängden. Man säger visserligen, att vi hafva goda sekunda teatrar här i hufvudstaden och i andra större städer i landet, som väl uppfylla det ideella och estetiska ändamålet med sin tillvaro. Det är i viss mån sanning, men det är just den Kongl. scenen, som tillbakahåller dessa dåliga tendenser hos sekundateatrarne. Öfverlåtes den dramatiska scenen åt enskilda personer eller åt ett bolag, kommer naturligen vinsten att sättas främst, och slutligen går det så långt, att under ett sådant bolag eller konsortium vi kanske få se repeteras de uppträden, som man nu får se på Djurgården eller i Södra salongen i de s. k. Varieté-teatrarne bedrifvas, och höra dessa slippriga sånger, som üro af den allra sämsta beskaffenhet. Snart skulle vi få se dessa chansonetsångerskor uppträda, om hvilka det sjöngs i den qvicka vådevillen »Öregrund—Östhammar»:

»Hon var klädd i en brosch och en ring,

Och en gördel, tvenne armband, men för resten ingenting».

Jag tror nog en sådan teater skulle befolkas af mycken ungdom, men om det blir gagnande för moralen lemnar jag derhän. Jag bestrider således den åsigt, som synes gälla inför regeringen, att denna anstalt skall behandlas såsom en industriel fråga. Den skall behandlas som en kulturfråga, mine herrar, och då är penningfrågan af ganska ringa vikt och betydelse. Såsom herrarne torde paminna sig, föreslog regeringen vid senaste riksdag, att den dramatiska teatern skulle försäljas och så väl den lyriska som den dramatiska scenen sammanföras under samma tak i Kongl. operahuset. Teaterdirektionen hördes öfver denna framställning och förklarade alldeles bestämdt, på sätt dess tryckta betänkande utvisar, att det var alldeles oändamålsenligt både i sceniskt och ekonomiskt hänseende. Om de begge scenerna skulle sammanföras i en lokal, skulle vinsten derpå blifva ungefär 16,000 kronor, men minskningen i inkomsterna skulle blifva nära 110,000 kronor. Detta visar tillfyllest, att en sådan åtgärd vore origtig. Regeringen har ändrat åsigt derutinnan att den nu föreslår, att endast lyriska scenen skall upprätthållas af staten och den dramatiska teatern försäljas för att kunna fortfarande begagnas för dramatiska föreställningar, något som Kongl. Maj:t föreslog att förbjuda, om fråga varit att bifalla Kongl. Maj:ts förslag vid sistlidne riksdag. Att på detta sätt tillintetgöra den dramatiska scenen och afsäga sig all vård och tillsyn öfver densamma, det kan jag ej finna staten värdigt och jag skall aldrig med min röst bidra dertill. Jag tror dessutom att det skulle vara oklokt äfven ur finansiell synpunkt, något som regeringen tyckes lägga mycken vikt uppå; emedan det är allmänt känt att det är just den dramatiska teatern, som lemnar behållning, och att det är operan, som går med förlust för det gemensamma företaget. Skall man nu förstöra den scen, som gifver vinst och upprätthålla den, som gifver förlust, när dessutom den scen, som skulle förstöras, uppfyller ett kulturändamål, vida större än den lyriska scenen? Stats-Utskottet har gjort sig mödan att påvisa de förluster, som genom hushållningen

Ang. de
Kongl.
teatrarne.
(Forts.)

med våra teatrar egt rum, och till följd deraf gjort en beräkning öfver huru mycket staten för spelåret 1881—82 öfverskridits. Men, mine herrar, det vore orättvist att helt och hållet fördöma den direktion, som står i spetsen för teaterstyrelsen, oaktadt jag erkänner att det är många finansiella anordningar, som kunnat vara bättre och ändamålsenligare och äfven bidragande till minskning i utgifterna; men om jag jemför den af Stats-Utskottet meddelade stat för spelåret 1881—82 med den i tidningarne offentliggjorda staten för spelåret 1882—83, så finner jag dock att på fyra poster skett en minskning i denna stat. För orkestern, som 1881—82 kostade 71,889 kronor, har i fjolårets stat upptagits allenast 70,021 kronor. För kören, som 1881—82 upptagits till 47,749 kronor, har kostnaden nedprutats till 46,345 kronor. På samma sätt hafva diverse utgifter, som i föregående stat upptagits till 9,000 kronor, nu nedprutats till 4,392 kronor. Det är *en* utgiftstitel, som Stats-Utskottet hufvudsakligen fäst sig vid och det är »tillfälliga engagement m. m.» Det hade varit rättare om Stats-Utskottet i stället för dessa »m. m.» tillagt, att i denna utgiftstitel förekomme de s. k. tjänstgöringspenningarne, som draga ganska stora belopp. Hvad särskildt de s. k. tillfälliga engagementen beträffar, så hade det kanske varit skäl att Utskottet gjort sig reda för betydelsen deraf. Jag har här några uppgifter, såsom Bevillnings-Utskottet brukar säga, från sakkunnig person. I motsats till Bevillnings-Utskottet, som icke låter oss veta hvem denne person är, skall jag öppet säga att den, som lemnat mig uppgifter, är Öfverintendenten Westin. Jag har hans bref här i handen. Med dessa tillfälliga engagement menas utgifter åt sådana personer, som spelat gästroller vid Kongl. operan eller också sådana, som, oaktadt de äro fästa vid teatern, envist vägra att ingå eller underskrifva kontrakt. Det är en utmärkt sängerska, som detta rör. För öfrigt är det icke obetydliga belopp, som lemnas i tillfälliga engagement, hvarvid särskildt fröken Pyks och madame Sarah Bernhards engagement gått till höga belopp. Men oaktadt detta har herr förste teaterdirektören för mig nämnt, att han genom tillfälliga engagement beredt en inkomst af 50,000 kronor för detta spelår utöfver den i staten beräknade, och detta, säger han, härrör hufvudsakligen från de tillfälliga engagementen. Således långt ifrån att fördöma dem och se på dessa stora belopp, bör man rättvisligen äfven se på den vinst dessa tillfälliga engagement lemnat operan. Jag vill icke fortsätta och ingå i en hop detaljer rörande dessa frågor. De äro angifna i direktionens berättelse till Kongl. Majt af den 11 Januari detta år och deraf synes att äfven pensionsförhållandena, som den nuvarande direktionen ärft från forna tider, äro ganska betungande för utgifterna, ehuru de alldeles icke borde betunga scenens utgifter. Det är icke mindre än 18 personer, som hafva pensioner sedan lång tid tillbaka. Dessa pensioner borde rätteligen tillhöra en helt annan utgiftstitel än den Kongl. scenen. Hvad är nu under dessa förhållanden att rätteligen göra? Jag tror att det klokaste Riksdagen under nuvarande förhållanden kan göra, är att uppskjuta det definitiva beslutet rörande de Kongl. teatrarne framtid, och detta af flere skäl, som här blifvit delvis framhållna, nemligen att frågan alltför sent kommit till Riksdagens kunskap; vi hafva snart sagdt i Riksdagens tolfte timme blifvit tvungna

att afgöra så stora frågor, och sakna i många hänseenden nödig kännedom om dessa frågor invecklade beskaffenhet. Nyss har från Stats-Utskottet lemnats en förnyad utredning om Herr Björnstjernas motion; jag tackar Stats-Utskottet för denna utredning. Utskottet föreslår en komité för behandling af de stora byggnadsföretagen här i hufvudstaden, dervid äfven de Kongl. teatrarnes ombyggnad bör sättas i fråga. Vidare är det icke herrarne obekant, emedan det stått i de allmänna tidningarne, att en varm vän af de Kongl. teatrarne, Herr Wallenberg, har till Stockholms stadsfullmäktige under den 10 nästlidne Maj inlemnat en motion af innehåll, att, för den händelse de Kongl. teatrarne bibehållas och icke uthyras, han föreslår, det Stockholms kommun skulle bidraga till dessa konstanstalter med ett belopp af 50,000 kronor om året under tre år. Denna fråga har ännu icke blifvit behandlad hos stadsfullmäktige, men äfven detta synes mig bidraga till den åsigt, att det vore riktigast att nu afböja ett definitivt beslut rörande de Kongl. teatrarne, och detta åter synes mig lättast kunna ske derigenom att, på sätt Herr Bennich föreslagit, de af Stats-Utskottet föreslagna anslag måtte komma att utgå för nästa år till teatrarne, utan att de vilkor, som Utskottet inlagt för åtnjutande af dessa anslag, måtte blifva Riksdagens beslut, således att stryka vilkoren och upptaga beslutet rörande penningeanslagen äfvensom rörande skuldens betalande. Detta anser jag, liksom åtskilliga andre talare här i Kammarne, vara det klokaste sättet att nu behandla frågan, och, äfven om den icke förbättras under tiden till nästa riksdag, kommer den säkerligen icke att genom en sådan behandling förderivas. Jag anhåller således om bifall till Herr Bennichs förslag.

Friherre af Ugglas: Den ställning, jag i denna fråga intager, är för dem af herrarne, som bevistat 1881 års riksdag, väl bekant. Jag var då ledamot af den utaf Kongl. Maj:t tillsatta komitén för verkställande af utredning samt afgifvande af förslag till ordnande af de Kongl. teatrarnes framtida ställning och verksamhet; och i denna min egenskap har jag uttalat de åsikter i förevarande afseende, som jag ansett vara de rätta.

Den siste ärade talaren sade under sitt anförande, att det icke vore längre sedan än förlidne höst som vi firade de svenska Kongl. teatrarnes jubelfest och att det vore sorgligt om denna institution nu skulle komma att gå under. Jag ber att få göra en liten rättelse i det afseendet, ty det var icke de *Kongl. teatrarnes* utan den *Kongl. stora teaterns* jubelfest som då firades; och det är just för att rädda denna Gustaf den III:s skapelse som jag tror det skulle vara farligt att upptaga det uppskofsbeslut, som här föreslagits.

Jag vet mycket väl, att detta talet om den Dramatiska teaterns försäljning af mången anses såsom ett hårdt tal, äfvensom att man anser, att denna skulle lända till skada för den Kongl. teatern icke blott i estetiskt utan äfven i ekonomiskt afseende. Jag ber Kammarne om ursäkt, om jag något kommer att uppehålla mig vid denna fråga, men den är, enligt min uppfattning, af stor och betydlig inverkan på sakens bedömande.

Ser jag då saken ur estetisk synpunkt, tillåter jag mig fråga,

Ang. de
Kongl.
teatrarne.
(Forts.)

huruvida den dramatiska konsten i det afseendet stod lägre under de 37 år, då denna konst var införlifvad med Kongl. Stora teatern. Jag behöfver icke erinra om de namn, som då prydde den dramatiska scenen och jag är öfvertygad om, att de kunna jemföras äfven med de nuvarande. De allra senaste dagarne hafva sannerligen bevisat, att den dramatiska konsten allt för väl trifves och med framgång kan framställas äfven på den Stora teatern, då vi der hade tillfälle att se de utomordentliga framställningarne af madame Sarah Bernhardt, hvilken företrädesvis uppträdde i sådana stycken, som ansågos höra till den Dramatiska teatern.

Jag tror således, att man icke vidare bör fästa sig vid detta talet om att icke den dramatiska scenen skulle på lämpligt sätt kunna tillgodoses på den Kongl. Stora teatern; ty vår erfarenhet säger — hvad jag ock bestämdt vet vara den åsigt, som hyses af flere framstående utöfvare af den dramatiska konsten — att det verkligen låter sig göra.

Går jag sedan öfver till den ekonomiska sidan af saken, hvilket naturligtvis är en mycket svårare fråga, vill jag bedja få fästa uppmärksamheten på några faktiska förhållanden, hvilka i denna fråga verkligen se ut som »händelser».

Då den Dramatiska teatern år 1863 inköptes, egde den Kongl. teaterinstitutionen en skuld till belopp af 96,000 kronor. Denna skuld hade under årens lopp balanserats och balanserats samt slutligen vuxit till nämnda summa, 96,000 kronor. Det dröjde ej längre än till 1869 förr än denna skuldsomma vuxit till 540,000 kronor, oaktadt Hans Maj:t Konungen under denna tid med vanlig frikostighet lemnat betydliga bidrag till skuldens gäldande. Vid 1871 års riksdag ordnades den Kongl. teaterns affärer derigenom att staten öfvertog den Dramatiska teatern och Konungen betalade en stor del af skulden. Teaterinstitutionen var då återigen skuldfri. Nio år derefter fans dock åter en skuld på 350,000 kronor. Denna skuldsomma blef till följd af 1881 års Riksdags beslut i teaterfrågan af Hans Maj:t Konungen personligen liqviderad. Två år hafva nu sedan dess förgått, och vi stå inför en skuld, hvars belopp jag väl icke närmare känner, men som jag vågar påstå bestämdt uppgår till 225,000 kronor.

Således under hela den tid, som den Dramatiska teatern varit införlifvad med den Kongl. scenen, kan man icke säga, att den verkat såsom den »guldgrufva», som många anse denna teater vara.

För min del vill jag icke säga, att den Dramatiska teatern icke möjligtvis i och för sig sjelf skulle kunna såsom affär vara temligen fördelaktig; men jag tror, att administrationen och en hel del andra saker inverkat på teaterförhållandena i allmänhet så, att dessa blifvit vida dyrare än om det hela blefve inskränkt till och sammanfattadt på en enda teater.

Jag vet ganska väl, att icke allenast den nuvarande teaterdirektionen utan äfven den föregående jäfvat alla påståenden i den riktningen samt visat genom beräkningar, att Dramatiska teatern vore alldeles utmärkt såsom affär. Det förundrar mig dock, att teaterdirektionen kunnat med sådan säkerhet påstå detta, då det är fullkomligt bekant, att sådant *icke kan* ur teatrarne räkenskaper visas. Jag skall bedja till Kammararens protokoll få anteckna en förklaring öfver detta

förhållande, hvilken afgifvits af en person, som har närmast reda på teaterns inre förhållanden, nemligen dess egen Kamrerare G. V. Törner. Jag skref nemligen till honom och bad att få särskilda uppgifter på inkomster och utgifter för båda teatrarne, på det att man skulle kunna få en föreställning om huru det ena och andra i verkligheten slog sig ut. Till svar härpå erhöll jag följande upplysningar:

Ang. de
Kongl.
teatrarne.
(Forts.)

»Kongl. Dramatiska teaterns *inkomster* bestå af recettmedel och Hans Maj:t Konungens abonnement samt 3,000 kronor i hyra för ett konditori; öfriga lägenheter äro, med undantag af en, hvarför betalas 400 kronor, disponerade till boställen. Af dess *utgifter* kunna möjligen dagaflöning och gasbelysning särskildt utredas och uppgifvas, men löner och arvoden till scenens personal, som äfven tienstgör å Kongl. Stora teatern, äfvensom utgifter för kostymer, attributer, dekorationer och öfrig materiel äro i räkenskaperna redovisade för båda teatrarne *gemensamt*, hvadan någon uppgift »särskildt för Stora och särskildt för Dramatiska teatern» icke kan meddelas.

Stockholm den 1 Oktober 1880.

G. V. Törner».

Så förhåller det sig, mine herrar, med de Kongl. teatrarne räkenskaper; från dem kan icke någon visshet erhållas huru förhållandena i ekonomiskt afseende gestaltat sig. Att döma endast af beräkningar i detta hänseende, anser jag icke kunna vara rätt.

För min del är jag sålunda fortfarande af den åsigten, att den Dramatiska teatern bör försäljas, men jag instämmer helt och hållet med Stats-Utskottet i den önskan, att tillträdet af denna teater måtte uppskjutas ett år längre än Kongl. Maj:t föreslagit.

Dermed har jag dock, såsom herrarne kunna förstå, icke velat säga, att jag derigenom vill tillintetgöra den dramatiska konsten. Min önskan är att på den stora teatern få sammanförda så väl de lyriska som dramatiska föreställningarne, och det vare långt ifrån mig att känna mig tillfredsstäld med det förslaget, att endast lyriska föreställningar der skulle ega rum.

Jag tror dessutom, att, enligt hvad teaterkomitén utredde, det komme att deraf uppstå en ganska stor besparing, emedan derigenom kunde den Stora teatern befrias från att så ofta som hittills varit fallet gifva stora och kostsamma operor, men kunde under veckans lopp variera med andra och mindre dyrbara pjäser.

Jag skall bedja få nämna, att berörda komité uppgjort ett på flere ark gående förslag — så omständligt att det till och med skulle kunna tillfredsställa Friherre Klinckowström — till stat för en scen, som afsåg teatrarne sammanslagning. Detta förslag till stat slutar på en utgiftssumma af 505,760 kronor emot 577,535 kronor och 657,000 kronor, som varit staten för de sammanslagna teatrarne under nästföregående år.

Huruvida nu denna stat till alla delar är riktig, tror jag mig icke kunna fullständigt bedöma, emedan dertill fordras andra och större insigter i teaterförhållandena än dem jag eger; men det förvånar mig likväl, att vid alla de anmärkningar, som mot teaterkomiténs förslag

Ang. de
Kongl.
teatrarne.
(Forts.)

blifvit framkastade, har icke någon enda gjort sig mödan att granska denna stat och söka bevisa, det densamma vore felaktig. Denna stat visar emellertid en slutsumma på 505,760 kronor och om man jemför den med den närvarande staten, ser man tydligt, att åtminstone komitéen ansett, att en icke ringa besparing genom en sådan föreslagen förening af de båda scenerna skulle kunna komma att ega rum. För min del instämmer jag i förslaget om den dramatiska teaterns försäljning på sätt Utskottet föreslagit. Deremot får jag bekänna, att jag, i likhet med Herr Bennich och några andre talare, icke utan allra största tveksamhet velat gå in på förslaget att upplåta den nationella scenen åt enskild person eller åt ett konsortium. Man må väl säga, att detta brukas i andra länder och att detta vore en sed, som utvecklat sig under en lång följd af år; men här äro vi likväl vane att hafva en nationalteater, som stått under statens ledning; och jag tror icke att man utom i yttersta nödfall bör frångå denna sin åsigt. Jag tror, att, oaktadt all kontroll och en med den bästa vilja i verlden uppgjord kontroll, man likväl komme att äfventyra, att den sceniska konsten neddroges, så att den verkligen icke motsvarade hvad man af den hade rätt att fordra, när man understödjer den med statsmedel. I det fallet skulle jag snarare vilja ansluta mig till den af Herrar Posse och Widén afgifna reservation, nemligen att endast begära ett förslag till ordnande af Kongl. teaterns angelägenheter utan att angifva, att detta ordnande just bör gå i den riktningen att teatern skall till ett konsortium uthyras. Jag tror, att, om man väljer de ordalag, Grefve Posse använt, det är Kongl. Maj:t, om han anser det nödigt och riktigt, alldeles obetaget att utan Riksdagen göra detta.

Sålunda kan jag i det fallet icke förena mig med vare sig Stats-Utskottet eller Herr Törnebladh i hans reservation.

Slutligen förekommer i så väl sistnämnda som ock Grefve Posses reservation en antydning om en ny byggnad för teatern. Ja, mine herrar, derpå hvilas i grund och botten hela denna fråga eller åtminstone det väsentligaste af densamma. Förr än Kongl. teatrarne få en lokal, så pass stor, att den verkligen rymmer alla de personer, som önska besöka desamma, och så inrättad i afseende å maskineri och annat dylikt att den icke kräver en kostnad, öfver all höfvan stor, — förr än detta skett, tror jag, att resultatet af denna verksamhet skall blifva särdeles beklagligt, emedan kostnaderna komma att gestalta sig så orimligt höga. Jag är således af den mening, att hvad så väl Herr Törnebladh som Grefve Posse i den delen anført är värdt all uppmärksamhet.

Jag vill för det närvarande icke vidare upptaga Kammarrens tid. Att jag, för min del, kommer att understödja förslaget om beviljande af anslag till betalning af teaterns skuld, faller af sig sjelf.

Hvad jag egentligen velat fästa uppmärksamheten på, var det, om det icke kunde vara skäl att — sedan det visat sig att teaterinstitutionen med våra två teatrar under årens lopp mer och mer visat ett dåligt ekonomiskt resultat — nu åtminstone försöka att sammanföra den dramatiska och den lyriska scenen på en teater och se hvad under en kraftfull styrelse, som ville söka att genomföra ett sådant förslag, verkligen skulle kunna åstadkommas. Vidare har jag velat

fästa uppmärksamheten derpå att, efter hvad jag tror, det vore särdeles olyckligt för teatern, i fall denna Riksdag återigen fattade ett uppskofsbeslut, då vi så nyligen som 1881 uppsköto frågan och då man nu längtar att se början till något bättre.

Jag tror det farligaste för vår teater vore att i denna stund skjuta frågan å sido; och då jag tycker, att Herrar Posse och Widén i sin reservation träffat det, som anslår mig mest, vågar jag anhålla om bifall till denna reservation.

Herr von Möller: Stats-Utskottet har tillstyrkt, att den Dramatiska teatern skulle försäljas, fastän den icke finge tillträdas förr än den 1 Juli 1884; och Stats-Utskottet har äfven i så fall ingått på Kongl. Maj:ts proposition, att den Kongl. Stora teatern skulle upplåtas till ett konsortium.

En ärad talare på nerikesbänken citerade, att Stats-Utskottet skulle på en enda dag fått afgöra 4:de och 5:te hufvudtitlarne samt teaterfrågan och ännu en annan viktig fråga. Stor brådska har varit rådande, och jag vill således ej klandra Utskottet för att det, åtminstone efter min åsigt, förbisett en ganska viktig punkt i Kongl. Maj:ts förslag.

Vid frågans föredragning i statsrådet yttrade nemligen Herr Chefen för Finansdepartementet:

»Slutligen tillåter jag mig fästa uppmärksamheten derå, att så väl den dramatiska teaterns försäljning och den dramatiska teaterverksamhetens inställande som ännu mera den stora teaterns upplåtande till ett enskildt konsortium kunna påkalla ett visst understöd åt personer, hvilka under en lång tjänstetid offrat sina krafter i teaterns tjänst, men efter omnämnda förändring icke kunna påräkna att erhålla ny anställning».

Detta uttryck har, såsom jag tror, emottagits af en hvar, som läst det, med ganska mycket vemod, det är det mildaste uttryck jag vill lemna det.

Hårdt synes det verkligen, när en regering gör framställning om att inom några veckor skilja dem, som tillbragt en stor del af sitt lif vid teatern, från sina befattningar, utan att de hafva ett brödstycke att lefva på. Hade Kongl. Maj:ts förslag gått igenom, hade den dramatiska teaterns personal fått söka sig sitt bröd hvar som helst; — och hvar hade sådant stått dem öppet?

Stats-Utskottet har förbisett detta, icke tänkt på det, och jag klandrar det icke; när man så forcerats och allt skolat gå med snälltågsfart, såsom nu under Riksdagens sista dagar, är det icke möjligt att tänka på alla småsaker. Men det ligger dock något i denna punkt, som efter min åsigt ganska betydligt kan ingripa i det rent *ekonomiska* af frågan. Huru mycket vill man gifva i pension åt desse gamle skådespelare eller åt dem, som nu stängas ute från sin verksamhet genom att Regering och Riksdag fatta ett beslut i denna fråga? Det vet man icke. Man har icke gjort någon beräkning öfver det; och Herr Finansministern yttrade vidare:

»Denna sak har jag ansett mig böra i detta sammanhang redan nu antyda, ehuru det behöf, som i detta afseende kan komma att före-

*Ang. de
Kongl.
teatrarne.
(Forts.)*

Ang. de
Kongl.
teatrarne.
(Forts.)

finnas, icke för närvarande låter sig bestämmas och frågan därför icke kan nu blifva föremål för någon egentlig pröfning».

Således hvad denna godtgörelse skulle belöpa sig till, eller den kostnad, som uppstår genom pensioneringen, har man icke tänkt på eller tagit med i beräkningen, då man talat om den dramatiska teaterns försäljning. Jag nämner detta blott därför att jag deri finner ökade skäl att biträda Grefve Lagerbergs förslag om uppskof med frågan på sätt han i sista momentet af förslaget framställt eller att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om nytt förslag.

Och jag gör mig ändå förvissad om att Kongl. Maj:t vid en förnyad pröfning af frågan skall framlägga förslag rörande godtgörelse eller underhåll åt desse gamla skådespelare m. fl., hvilka genom Dramatiska teaterns försäljande och den Stora teaterns öfverlåtelse till ett konsortium mista sina tjänster, helst de sålunda, genom statsmakternas ingrepp, beröfvas rätt till pension från teaterns pensionskassa. Jag är öfvertygad om, att då Herr Finansministern uttalat hvad ofvan sagts, Regeringen ock skall söka utreda detta förhållande och i ett sammanhang framlägga de kostnader, som uppstå genom den Dramatiska teaterns försäljning och den Stora teaterns upplåtande till ett konsortium.

Vi hafva nyss från en ledamot på stockholmsbänken hört, huru bokföringen nu sker vid de Kongl. teatrarne. Man behöfver sannemligen icke vara köpman, blott sasom jag landtbrukare, för att veta, att vi skola föra våra böcker så, att man kan se hvad den ena eller andra delen af vårt landtbruk gifver; och att icke de Kongl. teatrarne kunna föra sina böcker så, att man kan veta hvad den ena eller den andra delen af teatern inbringa — det förvånar mig! Jag är öfvertygad om att, i fall Kongl. Maj:t i det hänseendet lemnade någon befallning, saken skulle låta reda sig, och det blefve då lättare för Riksdagen att fatta sina beslut i frågan.

På grund af hvad jag anfört förenar jag mig med Grefve Lagerberg i hans förslag, hvarför jag sålunda anhåller om bifall till densamma.

Herr Statsrådet Themptander: Att denna fråga är svårlöst och i behof af utredning, det framgår visserligen af den behandling, som kommit densamma till del, så väl vid föregående tillfällen som vid det nu förevarande.

För min del vågar jag dock hålla före, att de tillfällen, man under de senaste åren haft att egna ett närmare begrundande åt denna fråga, har bidragit till att, åtminstone på många håll, i ganska väsentlig mån förändra uppfattningen af densamma.

Då för två år sedan i den Kongl. propositionen förutsattes en försäljning af den Dramatiska teatern, väckte detta ett ganska stort och allmänt motstånd, under det att man nu ser alla Stats-Utskottets ledamöter, med undantag af en enda, tillstyrka en sådan åtgärd; och den ledamot, som har afstyrkt den, har förklarat sig göra detta allenast för det närvarande och, bland annat, därför att lokalen kunde för något annat statens behof erfordras.

Då för 2 år sedan fråga var om att Kongl. teaterns verksamhet skulle för framtiden ordnas genom att densamma öfverlättes åt ett kon-

sortium, ansåg man detta — särskildt inom denna Kammare allmänneligen — icke vara förenligt med uppgiften att på ett värdigt sätt uppehålla denna konstanstalt. Nu deremot har det öfvervägande flertalet af Stats-Utskottets ledamöter åtminstone ansett ett så beskaffadt alternativ vara acceptabelt.

Denna förändrade uppfattning beror, enligt min tanke, derpå, att man allt mer och mer kommit under fund med den förändrade ställning, hvori teaterfrågan i vårt land kommit sedan två år tillbaka, då teatern upphörde att vara hvad den dittills städse varit — en hofinstitution.

Den teaterkomité, som år 1870 afgaf sitt betänkande, har fullständigt utvecklat skälen, hvarför det icke kan vara lämpligt att bedriva teatern såsom en statsinstitution och har på det bestämdaste sätt afstyrkt en sådan åtgärd.

Samtidigt afstyrktes visserligen teaterverksamhetens öfverlåtande åt enskilde, men det var därför att man ansåg sig bäst främja teaterns verksamhet genom att fortfarande låta den stå under hofförvaltningens inseende; — och deri tror jag alla skola instämma, att den anordning, komitén sålunda förordade, var för teaterns verksamhet synnerligen gagnande. Men numera finnes det ingen annan väg att gå, än att antingen bedriva teatern såsom en statsinstitution i likhet med alla andra dylika, eller också att öfverlåta den åt den enskilda verksamheten. Jag har i statsrådsprotokollet framhållit de oegentligheter och svårigheter, som alltid måste vara förenade med en så beskaffad förvaltning, så vida dertill hörande angelägenheter skola behandlas i likhet med andra regeringsärenden.

Det har visserligen här i dag å nyo med styrka framhållits, att teatern icke skulle på ett tillfredsställande sätt kunna motsvara sin uppgift, om den öfverlemnades åt ett enskildt konsortium; man förespeglar att denna konstanstalt då skulle på ett betänkligt sätt nedsjunka. Men hvad är det, som kan berättiga en sådan uppfattning, under förutsättning att noggranna kontroller och vilkor, som i det afseendet innebära garantier, komma att meddelas i sammanhang med öfverlåtelsen? Hvarför skall detta förhållande inträffa här i landet mer än i andra länder? Och detta gäller för andra länder icke endast om stora städer, der man kan säga, att publikens talrikhet underlättar uppehållet af en verkligt god scen, utan äfven om städer, hvilkas befolkningsförhållanden äro jemförliga med våra, och der teatern är öfverlåten åt ett enskildt konsortium.

En talare å stockholmsbänken har sagt, att hvad som i det fallet går för sig i andra länder, kan icke tillämpas här, därför att på andra ställen vore det *sed* att teaterverksamheten utöfvades af enskilde, men så vore ej förhållandet här. Till det vill jag endast svara, att det har icke heller varit sed här i landet, att teaterverksamheten har bedrivits omedelbart för statens räkning. Det är tvärt om ett alldeles nytt förhållande, som tillämpats endast i två år. Det är för öfrigt, såsom herrarne behagade finna, ju icke meningen att nu fatta något definitivt beslut. Kongl. Maj:t har aldrig förutsatt något annat än, att frågan ånyo skulle underställas Riksdagens pröfning, för att Riksdagen skulle få tillfälle att bedöma, huruvida de garantier och de vilkor, som

Ang. de
Kongl.
teatern.
(Forts.)

Ang. de
Kongl.
teatrarne.
(Forts.)

kunna uppställas, kunna anses vara betryggande, och finner Riksdagen icke då, att allting är nöjaktigt bestämdt, så har Riksdagen sin fullkomliga handlingsfrihet. För öfrigt, såsom af denna proposition framgår, är det jemväl ur annan synpunkt icke meningen att nu åstadkomma en definitiv lösning. Både i statsrådsprotokollet och i Utskottets betänkande liksom här under diskussionen har ju frambållits den mycket viktiga byggnadsfrågan. Med en föregående talare instämmer jag fullkomligt deri, att detta är en vitalfråga för den Kongl. teatern, och det samband, man velat åstadkomma mellan denna fråga och öfriga byggnadsfrågor, som stå på dagordningen, är visserligen ett uppslag till en vidare utredning af ämnet, om man än kan hysa den farhågan, att detsamma derigenom blir så omfattande, att det sannolikt blir kinigt nog att förena de skilda meningar, som framför allt i dylika frågor pläga göra sig gällande. Emellertid synes det mig onekligen påkalladt, att äfven ur den synpunkten frågan blifver föremål för utredning. Det är således nu icke meningen, vare sig enligt Kongl. Maj:ts förslag, Utskottets eller reservanternas, att göra annat än att bestämma om ett provisorium, och med afseende på de skiljaktigheter, som förekomma mellan Utskottets förslag och reservanternas, vill jag dermed icke sysselsätta mig, då begge gå i samma riktning som den Kongl. propositionen, och reservanternas förslag endast lemnar Kongl. Maj:ts friare händer vid frågans vidare behandling. Men det fins en skillnad mellan dessa båda förslag å ena, och den Kongl. propositionen å den andra sidan, nemligen deri, att enligt de förra förslagen ifrågasattes att uppskof skulle ega rum med Dramatiska teaterns försäljning och att teaterverksamheten på samma sätt som för närvarande skulle fortgå på båda teatrarne under nästa spelår. Detta vittnar naturligtvis om en erkännansvärd omsorg om den personal, som för närvarande egnar sina krafter åt den Dramatiska teatern. Men jag ber att få hemställa till de herrar, som hafva omfattat detta yrkande, huruvida de anse, att det intresse, såsom hvars målsmän de uppträda, verkligen skulle vinnas genom det förslag, som de hafva framställt. Det har nemligen icke blifvit anvisadt för ändamålet mer än den summa, som Kongl. Maj:st har ansett vara nödvändig för att upprätthålla blott den lyriska scenen på Stora teatern. Man har visserligen i Utskottets betänkande erinrat, att besparingar skulle kunna åstadkommas, hvarigenom den nuvarande verksamheten skulle kunna fortgå äfven med detta mindre anslag, men äfven om besparingar skulle kunna göras, och det vill jag, för min del, icke bestrida, så vågar jag dock med bestämdhet påstå, att icke kunna de göras till det omfång, att det blir möjligt att inskränka den siffra, som teaterdirektionen har begärt för teaterverksamhetens bedrivande i begge lokalerna, af 80,000 kronor till halfva summan eller 40,000 kronor. Det är ju gifvet, att besparingar icke låta med samma lätthet genomföra sig under ett provisoriskt tillstånd. Det är visst möjligt, att, om teaterverksamheten en gång blir ordnad och betryggad i sin tillvaro genom ett bestämdt anslag, besparingar kunna ske i något större omfattning. Men att för närvarande, då det är fråga om ett beslut, som icke innefattar något annat, än att teatern skulle pågå ytterligare ett år, tänka sig så beskaffade betydliga besparingar möjliga, att man skulle kunna spara in halfva beloppet

eller inskränka summan från 80,000 till 40,000 kronor, det tror jag icke går för sig. Jag har visst den förhoppningen, att min efterträdare skall bättre än jag veta att uppfylla det efter mitt tillträde af chefskapet för Finansdepartementet för detta departement nytillkomna uppdraget att vårda teaternes angelägenheter, men jag hemställer, huruvida det kan vara lämpligt att låta den nye innehafvaren genast vid sitt tillträde till embetet mötas af det mycket svåra problemet att åtaga sig ansvaret för upprätthållande af de Kongl. teaternes verksamhet i dess nuvarande omfattning med det begränsade belopp, som af så väl Utskottet som reservanterna har blifvit föreslaget, och hvilket uppenbarligen är alldeles otillräckligt. Det har visserligen antydts, att man skulle kunna få något bidrag från annat håll, fastän man synes hafva en viss obenägenhet att nämna hvarifrån detta bidrag skulle komma. Ja, det är möjligt, att någon ny källa kan öppna sig, från hvilken något understöd i detta afseende skulle vara att påräkna, men jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att det beslut, för hvilket denna Kammare intresserar sig, nemligen att upprätthålla teatern i dess nuvarande omfattning, blir i sådant fall icke definitivt genom Riksdagens åtgärd, utan kommer att blifva beroende på andra förhållanden, och Riksdagen kommer följaktligen att då skilja sig från teaterfrågan utan att veta, huruvida den anordning, som Riksdagen är angelägen att upprätthålla, verkligen kan för nästa spelår realiseras.

*Ang. de
Kongl.
teaternes.*
(Forts.)

Herr Törneblad: Jag ber om ursäkt att jag för andra gången besvårar i denna fråga, men det yttrande, som nyss afgafs af Herr Statsrådet och Chefen för Finansdepartementet, påkallar nödvändigt ett svar. Det har af honom yttrats, att det skulle blifva ganska kin- kigt att sköta teaterverksamheten på båda ställena med endast hälften af det extra anslag, som ansetts vara nödvändigt. Jag ber då att få fästa uppmärksamheten derpå, att det alldeles icke är gifvet och ännu mindre af den föregående talaren bevisadt, att teatern bär sig bättre, om den dramatiska scenen är med, än om den är borta, det har till och med af teaterdirektionen ganska allvarsamt stälts i fråga, huru- vida icke den Dramatiska teatern på det hela bär sig ganska bra; och således är det påståendet, att det är svårare att underhålla båda två teaterne, ett påstående som tarfvar bevisning. Likaså ber jag att få anmärka, att hvad besparingarne beträffar, så är det mycket sant, att det är svårt att göra dem på ett enda år, men om man går ige- nom de särskilda siffrorna, som stå i staten för spelåret 1882—83, som jag har i min hand, är jag fullkomligt öfvertygad om, att hvar och en, som noggrant satt sig in uti de verkliga förhållandena, icke skall neka att åtskilliga besparingar kunnat göras. Jag vill bland annat påpeka en sak, som är ganska betänklig, och det är rubriken »tillfälliga en- gagement». Enligt staten skulle för 10 månader detta uppgå till 10,583 kronor 33 öre, men enligt de verkliga förhållandena har det uppgått till 34,713 kronor. Jag kan visserligen medgifva, att dessa tillfälliga engagement kunna vara ganska nyttiga, men jag undrar, om det icke vore möjligt att åtminstone undvika att summan tredubblas på 10 månader. Detta är nu endast ett bevis derpå, att vi inom Ut-

Ang. de
Kongl.
teatrarne.
(Forts.)

skottet icke tagit denna fråga så precis alldeles lättsinnigt, utan också tänkt oss några skäl för hvad vi framställt.

För öfrigt vill jag här till lägga ännu en sak. Riksdagen skulle bevilja dels de 40,000 kronorna och dels de 60,000 kronorna för underhållande af den dramatiska verksamheten under nästa spelår på båda scenerna. Det kan tänka sig att de 60,000 kronorna, som hittills utgjort ordinarie anslag — åtminstone är detta icke i Riksdagens medgifvande förbjudet — användas till den 1 Juli 1884. I den händelsen hafva teatrarne helt enkelt vunnit 30,000 kronor, som i annat fall skulle vara beräknade för återstoden af kalenderåret 1884, ty det är alldeles icke säkert att nästa Riksdag låter teatrarne fortgå under hösten på samma villkor.

Jag har endast velat gifva dessa upplysningar för att något stödja Stats-Utskottets proposition, och jag ber särskildt att få vända mig mot det yttrande, som nyss blifvit fäldt, nemligen att vi skulle på något sätt förbisett frågan om pensioneringen. Hvad den beträffar, kan jag icke förstå annat, än att en fråga, som i statsrådsprotokollet tydligen säges icke böra nu till egentlig pröfning företagas, icke behöfver påkalla något yttrande från Utskottets sida, allra minst som en ganska väsentlig del af denna fråga genom Utskottets förslag skulle bortfalla, i det att den för Dramatiska teaterns artister åtminstone icke för närvarande skulle ifrågakomma. Sälunda förefans intet skäl att nu taga denna fråga under allvarligt öfvervägande, och derigenom skulle teaterfrågan hafva blifvit ännu mera invecklad än den förut var.

Slutligen ber jag att få erinra, att behandlingen af 4:de och 5:te hufvudtitlarna kom efter teaterfrågan; och först sedan den blifvit mycket grundligt debatterad och sedan afdelningen ganska länge behandlat densamma, kom teaterfrågan fram, så att Utskottet dervidlag försökt göra hvad det kunnat. Att vi icke kunnat utreda frågan så fullständigt som önskligt hade varit, är icke vårt fel.

Till sist ber jag Kammaren väl betänka sig, innan Kammaren fattar sitt beslut, ty det kan hända att, om Kammaren i dag omhuldar teatrarne *allt för mycket*, detta kan blifva deras död.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att i afseende på förevarande moment under öfverläggningen framstälts följande yrkanden: 1:o) af Herr *Montgomery-Cederhielm*, att Utskottets hemställan skulle bifallas med utelämnande af slutmeningen; 2:o) af Grefve *Lagerberg*, att Kammaren skulle fatta följande beslut: att Riksdagen må anvisa för år 1884 dels å ordinarie stat nu uppförda 60,000 kronor och dels på extra stat högst 40,000 kronor för upprätthållande af de sceniska föreställningarne å så väl den Dramatiska teatern som den Stora teatern, samt uti skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om en ny utredning och ett nytt förslag i fråga om organiserande af den Kongl. teaterns verksamhet såsom konst- och kulturanstalt under statens inseeende; 3:o) af Friherre *von Essen*, *Fredrik*, att Kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af honom samt Herr Törnebladh och Friherre Palmstierna afgifna reservation emot förevarande moment; 4:o) af Herr *Bennich*, att Kammaren, med afslag å hvad Utskottet i öfrigt hemställt, skulle anvisa

för år 1884 dels å ordinarie stat nu uppförda 60,000 kronor och dels på extra stat högst 40,000 kronor för upprätthållande af de sceniska föreställningarne å så väl den Dramatiska teatern som den Stora teatern; samt 5:0 af Friherre af Ugglas, att Kammaren skulle bifalla Grefve Posses och Herr Widéns vid Utskottets utlåtande fogade reservation.

Ang. de
Kongl.
teatrarne.
(Forts.)

Sedan Herr *Bennich* och Friherre *Klinckowström*, hvilka nu hvar för sig på begäran erhöles ordet, förklarade sig afstå från sina yrkanden och förena sig om det, som framstälts af Grefve Lagerberg, ytterligare Herr Grefven och Talmannen vidare, att han ansåge sig först böra gifva proposition på bifall till Utskottets förevarande hemställan, ehuru yrkande derom ej blifvit under öfverläggningen framställt.

Härefter gjorde Herr Grefven och Talmannen propositioner, först på bifall till Utskottets hemställan, derefter på antagande af Herr Montgomery-Cederhielms förslag, vidare på bifall till Grefve Lagerbergs yrkande, ytterligare på bifall till Friherre von Essens yrkande och sedermera på bifall till Friherre af Ugglas' yrkande, hvarefter Herr Grefven och Talmannen förnyade propositionen på bifall till Grefve Lagerbergs yrkande och förklarade sig finna sistnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Flere ledamöter begärde votering, i anledning hvaraf och sedan såsom kontraposition dervid antagits bifall till Friherre von Essens förslag i ämnet, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller Grefve Lagerbergs yrkande med anledning af Stats-Utskottets hemställan i utlåtandet N:o 11 c, mom. a), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Friherre von Essens förslag i ämnet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—47;

Nej—46;

Mom. b).

Herr *Bennich*: Sedan Första Kammaren antagit Grefve Lagerbergs förslag angående mom. a) och följaktligen uteslutit hela yttrandet om Dramatiska teaterns försäljning, hemställer jag, att mom. b) i Utskottets förslag måtte antagas med uteslutande af orden »under vilkor att köpeskillingen för den Dramatiska teatern må, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, få ingå bland statsverkets extra uppbörd». Att här

Ang. de
Kongl.
teatrarne.
(Forts.)

vidtaga denna ändring, torde vara en gifven följd af Kammarens nyss fattade beslut.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes propositioner, först på bifall till Utskottets ifrågavarande hemställan och sedan på bifall till berörda hemställan med uteslutande af orden »under vilkor att köpe-skillingen för den Dramatiska teatern må, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, få ingå bland statsverkets extra uppbörd»; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Mom. c).

Bifölls.

Annäldes och bordlades:

Stats-Utskottets memorial N:o 49, med förslag till åtskilliga stad-ganden i det nya reglementet för Riksgäldskontoret; och

Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 17, angående tullbevill-ningen.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af Herr Grefven och Talmannen beslöts, att de under dagens lopp första gången bordlagda ärendena skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 10 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.
